

VÝSTAVBA KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO V HARTMANICÍCH VE SVĚTLE ZÁPISŮ V BYSTERSKÉ FARNÍ KRONICE

Martin SAHULA

Vesnice Hartmanice leží na pomezí Čech a Moravy v okrese Svitavy v Pardubickém kraji, přibližně 2 kilometry východně od Bystrého a 13 kilometrů jihovýchodně od Poličky, a čítá 287 obyvatel. Na počátku 18. století byly Hartmanice jednou ze sedmnácti obcí patřících do bysterské farnosti,¹⁾ která čítala 3 647 farníků.²⁾ Obyvatelé této vesnice byly bysterskému faráři povinni jako desátek ročně odvádět 6 strychů³⁾ pšenice a ova a jeden zlatý.⁴⁾ V 50. letech 18. století se pak v obci nacházelo 24 majitelů usedlostí, kteří měli v celkovém součtu odvádět desátek ve výši 16 strychů pšenice a 28 věrtelů⁵⁾ ova.⁶⁾ Výstavbu hartmanské kaple v letech 1706–1708 můžeme rekonstruovat pouze díky důsledně vedené bysterské farní kronice. Hlavním problémem je především neuspořádaný archivní fond farního úřadu, jelikož jednotlivé archiválie jsou pouze rozděleny do kartonů a žádný inventář nezaznamenává, jaké písemnosti fond obsahuje a kde se nachází. Další známé písemnosti týkající se kaple pochází až z poloviny 19. století.

Před stavbou nové kaple stála v obci pouze chátrající dřevěná kaplička poblíž morového hřbitova,⁷⁾ proto když bysterský farář Gottfried Anton

Ediční poznámka: zkratky v editovaných dokumentech byly rozepsány celými slovy, zkratky pro měnové jednotky byly ponechány v této podobě: **zl** = zlatý, **xr** = krejcar.

1) Dnes farnost spadá do královehradecké diecéze, ale v minulosti patřila až do josefínských reforem jako součást chrudimského kraje k arcidiecézi pražské.

2) Dospívající a dospělí, kteří přijímali svátosti. Národní archiv, Archiv pražského arcibiskupství, Faražské relace Bystré 1700, inv. č. 1356, sign. B13/16.

3) 1 stych = 93,6 l

4) Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Farní úřad Bystré (dále SOKA Svitavy, FÚ Bystré), Liber memorabilium, KR 159, pag. 4–6.

5) 1 věrtel = 23,4 l

6) SOKA Svitavy, FÚ Bystré, Liber memorabilium, pag. 122.

7) Na tomto hřbitově můžeme také předpokládat pochování 26 obyvatel Hartmanic, kteří podlehlí morové nákaze od června do října roku 1713.

Obr. 1: Pohled na barokní osmibokou kapli sv. Jana Křtitele.
Autor fotografie Jaroslav Horák.

Obr. 2: Vnitřní vybavení kaple s otevřeným výhledem do věže.
Autor fotografie Jaroslav Horák.

Herbst⁸⁾ roku 1703 opouštěl Bystré, zanechal obyvatelům Hartmanic 100 zlatých pro vystavení nové kaple. V následujících letech bylo vybráno od dárců dalších 411 zlatých a 118 zlatých získáno z „dalších různých zdrojů“.⁹⁾ Dne 15. května 1706 byly na místě staré kapličky za účasti kanovníka kapituly sv. Víta G. A. Herbst, faráře Jana Jindřicha Hefta, hejtmána Antonína Viktora Roslava z Rosenthalu, starosty Martina Bidmana a dalších úředníků položeny základy nové kaple svatého Jana Nepomuckého.¹⁰⁾ V kronice se vyskytují dva notářsky ověřené opisy listin pojednávající o kapli. V první, z 10. března 1707, se vesnice Hartmanice zavazuje k výstavbě a následnému udržování kapličky.¹¹⁾

My rychtář, konšelové a celá obec hartmanická, přítomni na místě potomků s jistou vůlí a vědomostí naší milostivé představené vrchnosti též u přítomnosti dvojí: ctihodného pana faráře Johannese Hefta a urozeného pana hejtmána našeho Antonína Roslava z Rosenthalu, dobrovolně uvolujem a nakazujem, že na kapli (kterážto zdeleží, tých příčin a chvalitebného ho pohnuti některých dobrodinců, na našich gruntech ke cti a chvále svatého anděla strážce a všech milých patronů naší milé vlasti Království českého, vystavěna býti má). Pokudž by na stavění, střеше, zdi etc. časem scházeti mělo, aneb něčeho jiného potřebovala z prostředků našich obecních, povinni budem nakládati a naskládati, slibujem, by táž kaple ke cti boží a svatých zhůru jmenovaných, k pobožnosti předcházejících bez porušení státi a v ní dle libosti našehopana stavare (však bez újmy jiného záduší úřadu církevního), služby boží poctivě se konati mohly, k čemu jakž se dobrovolně svolujeme, tak sme se pro lepší dohodu vážení rukou naší podepsali a pečeti obecní dotvrdil. Jenž se stalo ve vsi Hartmanicích dne 10. Anno Martii 1707.

V druhé, z 10. května 1708, arcibiskupská konzistoř potvrzuje zapsání stavby do knih fundací.¹²⁾

Nejdůstojnějšího vysoce osvíceného knížete a pana pana Jana Josefa arcibiskupa pražského (titul.). My in spiritualibus alibus vicarius generalis et officialis. A celá

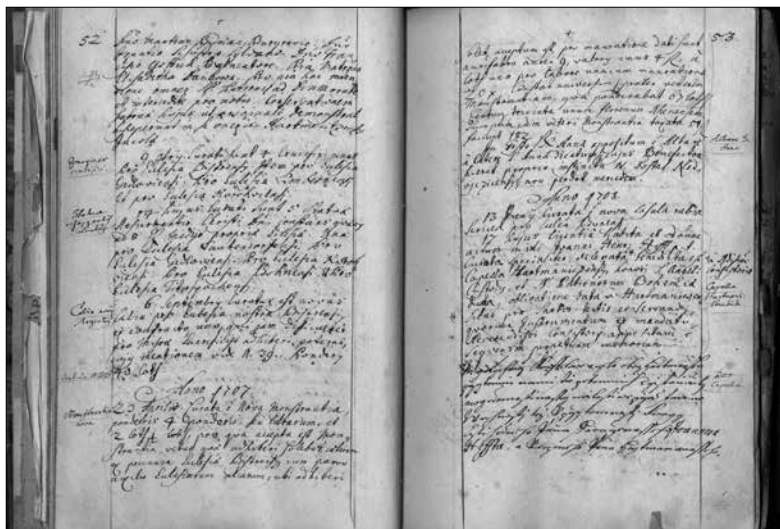
8) G. A. Herbst (rodák z České Lípy, zemřel 3. listopadu 1716 v Praze, pohřben v kapitulní kryptě u sv. Víta) byl jedním z nejvýznamnějších katolických farářů v Bystrém vůbec. Založil důsledně vedenou farní kroniku, jejíž zápisy jsou klíčovým pramenem pro období 1682–1780. Za své pětadvacetileté působení ve farnosti dokázal společně s hraběnkou Annou Kateřinou z Martinic roku 1683 založit a úspěšně vést škapulířové bratrstvo či přesvědčit vrchnost k výstavbě nové fary, která slouží bysterským farářům dodnes. Roku 1703 byl povolán do Prahy, aby se stal kanovníkem kapituly sv. Víta a později jejím děkanem.

9) SOKA Svitavy, FÚ Bystré, Liber memorabilium, pag. 928.

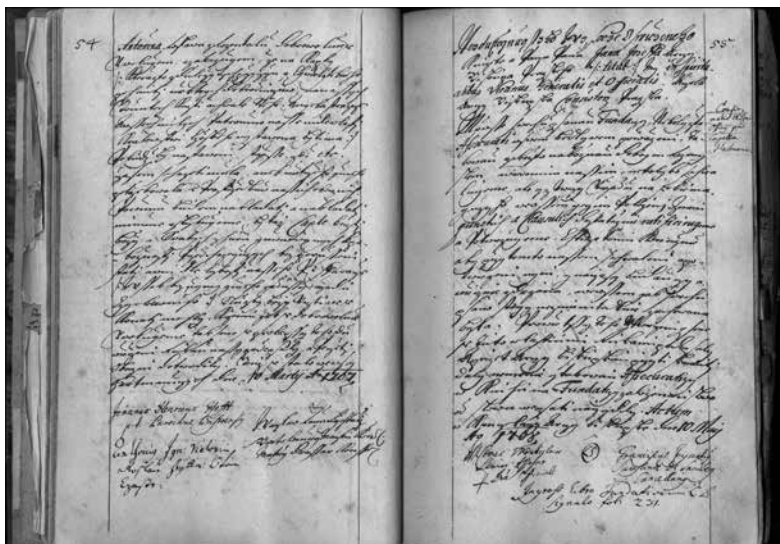
10) Tamtéž, pag. 51.

11) Tamtéž, pag. 53–54.

12) Tamtéž, pag. 55–56.

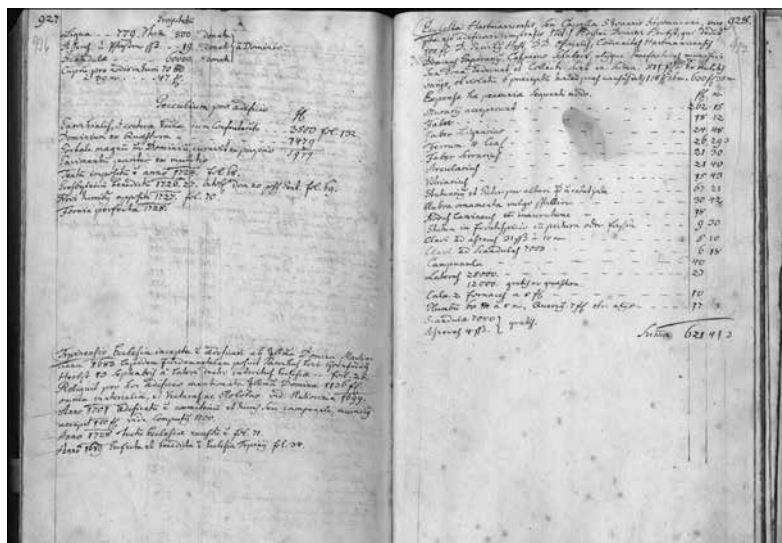
Obr. 3: Zápisy v bysterské farní kronice zaznamenávající průběh výstavby kaple. Autor snímku Mgr. Stanislav Konečný (SOka Svitavy).

Obr. 4: Opisy listin zaštiťující výstavbu a následné udržování kaple. Autor snímku Mgr. Stanislav Konečný (SOka Svitavy).

arcibiskupská konzistoř pražská. Na vše svrchupsanou fundací, neboližto Assecu-rati v svém bedlivém povážení, takovou jakožto nábožnou s dobrým rozmyslem a vědomím naším, netoliko schvalujeme ale i z moci úřadu na sobě majícího ve všem jejím položení znění punctis a klausulích dostatečně ratifikujeme a potvr-zujeme. Chťice tomu konečně, aby při tomto našem schválení a potvrzení nyní, i na časy budoucí a uvážně zdržána, a ve všem, jak svrchu psáno stojí, nezměnitelně zachována byla. Pro větší toho utvrzení sme tuto vlastními rukami podepsali a pečeť arcibiskupskou přitisknouti dali neměně, a takovou v knihu na fundaci založenou slovo od slova vepsati nařídili. Actum v kanceláři arcibiskupské dne 10. Maii Anno 1708.

Kaple byla vysvěcena 16. července 1708 pražským kanovníkem Herb-stem na svátek Panny Marie Karmelské.¹³⁾ Podle účtů, které byly opsány na konec kroniky, stála celá stavba na 621 zlatých a 41 krejcarů.¹⁴⁾ Dělníkům a řemeslníkům, jmenovitě zedníkům, přidavači, truhláři, tesaři, sklenáři, so-chaři a malíři bylo zapláceno 457 zlatých a 57 krejcarů. Materiály jako dřevo, cihly, vápno či olovo stály 83 zlatých a 31 krejcarů. Zvonička na střeše kaple pak přišla na 40 zlatých.

Obř. 5: Detailně rozepsané účty za výstavbu kaple. Autor snímku Mgr. Stanislav Konečný (SOKA Svitavy).

13) Tamtéž, pag. 56.

14) Tamtéž, pag. 928.

Tab. 1: Přepis detailně rozepsaných účtů za výstavbu kaple

<i>Expensa hae peccuniae sequenti modo</i>	<i>fl</i>	<i>xr</i>
<i>Murarii accepenent</i>	262	15
<i>Faber</i>	18	12
<i>Faber lignarius</i>	24	48
<i>Ferrum 4 Centum</i>	26	29
<i>Faber serrarius</i>	21	30
<i>Arcularius</i>	21	40
<i>Vitriarius</i>	15	43
<i>Statuarii et pictor pro altari quod extat iam</i>	67	21
<i>Rubra ornamenta vulgo spallier</i>	30	42
<i>Nodus laminus cum inauratione</i>	18	
<i>Statua in frontispicio cum pictura oder fassen</i>	9	30
<i>Clavi ad asceres 31 Stücken a 10xr</i>	5	10
<i>Clavi ad scandulas 7000</i>	6	18
<i>Campanula</i>	40	
<i>Lateres 25 000</i>	27	
<i>12 000 gratis ex questora</i>		
<i>Calx 2 fornaces a 5zl</i>	10	
<i>Plumbum 60 Stücken a 5xr, Quercus 7fl et alia</i>	17	3
<i>Scandula 7000</i>	<i>gratis</i>	

Vznikla tak barokní centrální osmiboká kupolovitá kaple s otevřeným výhledem do věže v podobě lucerny v jejím středu.¹⁵⁾ V roce 1733 darovala Anna Šmejňáková kapli 100 zlatých, ze kterých bylo o 3 roky později využito 13 zlatých na nákup sochy sv. Jana Nepomuckého.¹⁶⁾ Další sochu sv. Jana Nepomuckého v hodnotě 42 zlatých daroval roku 1739 hejtman Maxmilián Bidmann.¹⁷⁾

Bc. Martin Sahula

*Fakulta filozofická Univerzity Pardubice
e-mail: martin.sahula@student.upce.cz*

15) Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech*, I, Praha 1977, s. 361.

16) SOKA Svitavy, FÚ Bystré, Liber memorabilium, pag. 79 a 87.

17) Tamtéž, pag. 88.

CONSTRUCTION OF ST. JOHN OF NEPOMUK'S CHAPEL AS DESCRIBED IN THE PARISH CHRONICLE OF BYSTRÉ

This short article displays the construction of a chapel in Hartmanice which was consecrated in the name of Saint John of Nepomuk. The chapel came into being thanks to an impuls of then leaving Bystré's priest Gottfried Anton Herbst. His donation and a consequential public fundraising led to two years of building in 1706–1708, with the result being an octahedral chapel that stands above the village to these days. There is only one source of information about the construction and that can be found in the chronicle of the parish of Bystré. This source contains duplicates of two documents concerning the construction and subsequent maintenance of the chapel, reports about laying down the cornerstone, consecration of the chapel and also detailed accounts.

Translated by the author

